

RESEARCH ARTICLE

Overcoming Linguocultural Barriers And Challenges In Translation

Shoira Usmanova

Professor, Doctor of Philological Sciences Tashkent State University of Oriental Studies, Uzbekistan

VOLUME: Special Issue 2026

PAGE: 53-56

Copyright © 2026 European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, this is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike 4.0 International License. Licensed under Creative Commons License a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Abstract

The research article analyzes the reasons for the emergence of certain linguocultural barriers in Korean and Uzbek communication cultures and presents ways to overcome them as well as methods of accurate translation.

KEY WORDS

Intercultural communication, linguocultural barrier, pragmatic means, communication strategy, communicative error.

INTRODUCTION

Madaniyatlararo muloqot muammolari bilan shug'ulangan aksariyat xorijlik tadqiqotchilarning ta'kidlashlaricha, chet elliklar bilan muomalada bo'lganda tildagi grammatik, leksik va uslubiy xatolar kechiriladi, chunki bu ulardagi til bilimining yetarli emasligi bilan izohlanadi. Biroq muloqot jarayonida ijtimoiy-madaniy me'yorlarning, odob-axloq qoidalarining buzilishi salbiy qabul qilinadi. Chunki bunday me'yorlarning buzilishi muayyan madaniyat vakilining kamsitilishi yoki haqoratlanishiga sabab bo'lishi mumkin. Kommunikativ xatolar madaniy shok holatini yuzaga chiqarib, shaxslararo va millatlararo muloqotning muvaffaqiyatsizlikka uchrashiga, hatto jiddiy to'qnashuv, geosiyosiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Madaniyatlararo to'qnashuvlar (umuman to'qnashuvlar) yuzaga kelish sabablarining ko'lami nihoyatda keng: to'qnashuv asosida nafaqat til bilimining yetarli emasligi hamda suhbatdoshini tushunmaslik, balki kommunikatsiya qatnashchilarining o'zi ham aniq anglab yetmagan chuqurroq sabablar yotadi.

Ma'lumki o'zbek muloqot madaniyati juda boy, nozik va asosan kontekstga tayanadigan o'ziga xos tizim hisoblanadi. Shu sababli xorijliklar, hatto O'zbekistonning boshqa hududlaridan kelgan mehmonlar ham

kommunikatsiya jarayonida muayyan pragmatik to'siqlarga duch keladi.

Mazkur maqolada koreys va o'zbek muloqotidagi ba'zi lingvomadaniy to'siqlarni bartaraf etish va ularni tarjimasida fikr-mulohazalar bildiriladi.

1. Nazokat va hurmatning ifodalanishi

Koreys jamiyati va muloqotidagi iyerarxik munosabat koreys tilining nazokat va hurmat shakllariga favqulodda boy ekanligi bilan xarakterlanadi. Qaysi vaziyatda qaysi hurmat darajasini ishlatish masalasi koreys tilining deyarli 80% pragmatikasini tashkil qiladi. Hurmat darajalari asosan quyidagicha ajratiladi:

1) o'ta yuksak darajadagi hurmatli shakli (아주 높임말): tinglovchiga eng ko'p hurmat ko'rsatiladigan o'ta rasmiy darajadagi so'zlashuv shakli.

2) oddiy hurmat shakli (존댓말): eng keng tarqalgan so'zlashuv shakli bo'lib, u kundalik muloqotda yoshi kattalar, o'qituvchilar, ish beruvchilar va notanishlarga nisbatan ishlatiladi.

3) oddiy uslub (반말): tengdoshlar, do'stlar yoki kichik yoshdagilarga nisbatan qo'llaniladi.

O'zbek tilida esa hurmat ko'proq leksik va pragmatik vositalar yordamida ifodalanadi, grammatik tizimda qat'i shakllar kamroq qo'llaniladi. Chunonchi, o'zbek tilida hurmat ko'proq nutqiy odob ifodalari (sizlab murojaat qilish, iltifotli so'zlar ishlatish) orqali namoyon bo'lsa, koreys tilida bu maxsus grammatik vositalar orqali aniq ifodalanadi.

Shu bois o'zbek tilida so'zlashuvchilar koreys tili sohiblari bilan muloqot chog'ida hurmat shakli (존댓말) o'rniga oddiy uslub (반말)ni qo'llab yuborib, qo'pol xatoga yo'l qo'yishadi. Bu lingvomadaniy to'siqni keltirib chiqaradi.

2. Fikrni implisit tarzda ifodalash

Koreys va o'zbek muloqoti yuqori kontekstli madaniyatga mansub bo'lib, unda muayyan fikr-mulohazalar ochiq, to'g'ridan-to'g'ri aytilmasdan yashirin (implisit)ishora orqali bilvosita ifodalanadi.

Masalan koreys lingvomadaniyatida:

이건 좀...[igeon jom] tugallanmagan jumla hisoblanadi. Unung so'zma-so'z tarjimasini: "Bu biroz..." bo'lib, ko'pincha bu muloyim rad etish uchun yetarli bo'ladi.

좀 힘들 것 같아요 [jom himdeul geot gatayo] so'zma-so'z tarjimasini: "Bu biroz qiyinga o'xshaydi". Aslida "Yo'q, bo'lmaydi"ni agnlatadi.

"생각해 볼게요" [saenggakhae bolgeyo] "O'ylab ko'ramiz". Koreys va o'zbek tillarida "O'ylab ko'ramiz" deyilganda aslida "Men qiziqmayapman" ma'nosini bildiradi.

Shuningdek, o'zbek tilida:

"Hali ko'rib chiqamiz" – 90 % rad javobi

"Maslahatlashib, keyin javobini aytamiz" – 80 % rad javobi.

Lingvomadaniy to'siq: Albatta, bunday javoblar chet elliklar tomonidan noto'g'ri tushuniladi va ular "Ha, imkoni borakan" deb o'ylaydi.

Koreys va o'zbek muloqotida to'g'ridan-to'g'ri rad javobini berish odob-axloq me'yorlariga to'g'ri kelmaydi. Shuning uchun muloqot jarayonida quyidagi iboralarni qo'llash qo'pollik hisoblanadi:

Xato: "Yo'q, bo'lmaydi"; "Yo'q, men bormayman"; "Men buni qilmayman". To'g'ri: "Hozir biroz qiyin"; "Balki keyinroq imkon bo'lar"; "Keyingi safar albatta, boraman".

3. Gapni uzaytirish, kirish so'zlari qo'llash

Koreys muomala madaniyatida suhbatdoshning hissiyotlarini e'tiborga olish muhim hisoblanadi. Shu bois muloqotdagi kibarlik va muloyimlikni saqlash maqsadida avval kirish gap, keyin maqsad anglatilib, jumla so'nggi yumshoq izohlar bilan yakunlanadi. Masalan:

"저... 혹시 바쁘시면 괜찮은데요, 부탁 하나 드리고 싶은데요..." [jeo... hoksi bappeusimyeon gwaenchanheundeoyo, butak hana deurigo sipeundeoyo...]

Quyidagicha tarjima qilish mumkin:

– *Agar band bo'lmasangiz... yo'q, band bo'lsangiz ham mayli... sizdan bir iltimosim bor edi...*

Lingvomadaniy to'siq: Bu o'rinda chet ellik ko'rsatilgan pragmatik muloyimlikni tushunmay: "Nega buncha gapni aylantiradi?" deb o'ylaydi.

O'zbek muloqot madaniyatida ham xuddi shunga o'zshash suhbatni boshlashdan oldin salomlashish majburiyati mavjud. Shuning uchun suhbatni avval salom-alik bilan, hol-ahvol so'rash, umuman, yumshoqroq kirish so'zlari bilan boshlash odatiy holdir. Salom-aliksiz mavzuga sakrab o'tish takallufsizlik sanaladi. Masalan:

Xato: "Sizdan bir narsa so'ramoqchiman" yoki "Sizdan bir narsa so'ramoqchi edim".

To'g'ri: "Assalomu alaykum! Yaxshi yuribsizmi? Sizdan bir narsa so'ramoqchi edim". Keyin asosiy maqsadga o'tiladi.

Chunki, o'zbek nutqiy etiketining "Salomlashish" vaziyati boshqa madaniyatlardan farqli o'laroq, salomdan keyin bevosita mavzuga o'tmasdan, balki "hol-ahvol so'rash" bilan uzoqroq davom etadi. O'zbeklar, odatda, salomdan keyin "Yaxshimisiz?", "Yaxshi yuribsizmi?", "Qalaysiz?", "Uy-ichilar tinchmi?", "Onangiz, otangiz... yaxshi yurishibdimi?", "Bola-chaqalar yaxshimi?", "Sog'-omonmilar?", "Kattakichiklar yaxshimi?" va h. k. iboralarni qo'llab hol-xotir so'rashadi. O'zbek nutqiy etiket qoidalarida suhbatdoshning yaqinlari, oila a'zolari, qarindoshlari haqida hol-ahvol so'ramasdan ketib qolish hurmatsizlik sanaladi. Bunday vaziyatlarda chet elliklarda "Shuncha ortiqcha gapning nima keragi bor" degan lingvomadaniy to'siq yuzuga kelishi mumkin.

Koreys nutqiy odob-axloqida suhbatdoshning ovqat yeb-yemaganligidan xabardorlik to'g'risidagi salomlashish tarixiy davrlardan saqlanib qolgan. Masalan: 밥 먹었어요? [bap meogeosseoyo?] yoki 식사하셨어요? [siksahasyeosseoyo?]. Bu iboraning so'zma-so'z tarjimasi: "Siz guruch yedingizmi?" bo'lib, aslida undan "Ovqatlandingizmi?" ma'nosi anglashiladi.

Lingvomadaniy to'siq: Chet elliklar nazdida mazkur ibora "Ovqat yemagan bo'lsangiz, birga ovqatlanaylik" degan ma'noda aytiladi, deb no'tog'ri talqin qilinadi. Aslida bu ibora suhbatdoshning ovqatlangan yoki ovqat yemaganligini aniqlash uchun ishlatilmaydi.

Tog'ri tarjimasi: Koreys tilidagi 밥 먹었어요? [bap meogeosseoyo?] yoki 식사하셨어요? [siksahasyeosseoyo?]. iborasi o'zbek tilida ma'no jihatdan: "Qalaysiz?" iborasiga muqobil bo'ladi. Shuning uchun, suhbatdoshning ovqatlangan yoki ovqatlanmaganligidan qat'i nazar, bu savolga, odatda, 네, 먹었습니다 [ne, meogeotseumnida] "Ha, yedim" – deb javob berish maqsadga muvofiq bo'ladi.

4. Ritual xarakterdagi iboralar

O'zbek muloqot madaniyatida suhbatdoshga nisbatan qo'llaniladigan aksariyat iboralar ritual xarakterga ega (xalq orasida "Qo'qoncha manzirat" ham deyiladi). Masalan:

"Biznikiga kelinglar"

"Bir o'tiradigan bo'lib kelinglar"

"Choy ichib keting" va hokazo.

Bunday iboralar aslida takalluf, manzirat uchun aytiladi. Biroq chet elliklar tomonidan bunday iboralar to'g'ridan-to'g'riga qabul qilinadi. Masalan, bir o'zbek mezbon chet ellik mehmonga: "Uyga o'ting" yoki "Biznikiga keling" desa va bu mehmon haqiqatan ham "OK. Keldim" deb uyiga kelib qolsa, biroz noqulay ahvol yuzaga chiqishi mumkin.

To'g'ri javob: "Rahmat, biron kun albatta boraman". Yoki: "Xudo xohlasa, o'tamiz".

Xullas, koreys va o'zbek muloqotidagi lingvomadaniy to'siqlarni kamaytirish uchun, avvalo, ikki xalqning madaniyati, qadriyatlarini, nutqiy etiketi hamda kommunikativ odatlari o'rtasidagi tavofutlarni chuqur anglash maqsadga muvofiq bo'ladi.

Lingvomadaniy muammolar va pragmatik to'siqlarni bartaraf etish va ularni to'g'ri tarjima qilishda quyidagi **yechimlar** samarali bo'lishi mumkin:

1. Madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish

Ikki xalq o'rtasidagi muloqotning muvaffaqiyati va samaradorligi, birinchi navbatda, madaniy sezgirlikni rivojlantirish va madaniyatlararo tushunishni oshirishga bog'liq. Bu jarayonda:

- iyerarxik tizimdagi ijtimoiy rollar va hurmat kategoriyalarini tog'ri qo'llash (koreys tilidagi nutq darajalari yoki o'zbek tilidagi murojaat shakllari);

- kontekstga asoslangan ma'nolarni anglash;

- bevosita va bilvosita nutq farqlarini tushunish katta ahamiyatga ega.

2. Til bilan birga madaniyatni ham o'rganish

Lingvomadaniy to'siqlar yuzga kelishining asosiy sababi – tilni madaniyatdan ajralgan holda o'rganishdir. Binobarin, til va madaniyat har doim o'zaro aloqada bo'lib, madaniyat til birliklari vositasida namoyon bo'ladi.

3. Muloqot strategiyalarini o'rganish

Ikki madaniyat vakillarining muloqot jarayonida qo'llaniladigan direktiv va nodirektiv, pozitiv va negativ nutqiy etiket strategiyalarini bilish lingvomadaniy to'siqlarni kamaytiradi. Bunda quyidagilarga e'tibor qaratish lozim:

- savollarni ehtiyotlik bilan so'rash;

- tushunmovchilik yuzga kelganda ochiq izoh so'rashdan tortinmaslik;

- to'qnashuv holatlarida muloyim, yumshoq tilda muomala qilish;

- hazil va kinoyaning madaniy chegaralarini tushunish.

4. Entomadaniy tabular va nozik mavzularga e'tibor qaratish

Koreys muloqotida iyerarxiya, yosh farqi, maqom, o'zbek muloqotida esa oila, sog'liq, moddiy hayot yoki shaxsiy hayot kabi masalalar nozik mavzular hisoblanadi. Mazkur mavzular bo'yicha izohlar berilishi muloqotni silliqashtirishga xizmat qiladi.

**5. Muloqot jarayonida noverbal vositalarni
tog'ri qo'llash**

Madaniyatlararo muloqot jarayonida noverbal muomala muhim o'rin tutadi. Biqor mazkur muloqotda qo'llanilgan ramzlar o'zaro aloqa ishtirokchilari uchun turli ma'no ifodalashi mumkin. Bunday nomuvofiqlik o'zaro aloqa samaradorligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois madaniyatlararo muloqotda, ayniqsa, noverbal vositalarni to'g'ri talqin qilish, ularning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, koreys va o'zbek muloqotidagi lingvo-madaniy to'siqlar tabiiy jarayon bo'lib, ular madaniyatlarning boyligi, xilma-xilligi, qolaversa, milliy o'ziga xosligidan kelib chiqadi. Lingvomadaniy to'siqlarni bartaraf etish madaniyatlararo muloqotda yuzaga chiqadigan to'qnashuvlarni, kommunikativ xatolar va madaniy shok holatini oldini oladi.